

Uršula Lipovec Čebren (ur.), *V zoni prebežništva: antropološke raziskave prebežnikov v Sloveniji*, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, 2002, 232 str.

Slika na naslovnici zbornika – rentgenski posnetek tovarnjaka naloženega z zabojniki banan, pod katerimi se skrivajo prebežniki – nam ne skriva s kakšnim »tovorom« imamo opravka. Podobe iz morečih sanj, futuristična srhljivka, temen pogled Velikega brata...? No, besede raje prepustimo urednici zbornika, ki se slike z naslovnice dotakne že na začetku uvodnih misli: »'Neprijavljen tovor' so v tem in v mnogih drugih primerih ljudje: prebežniki. Njihove silhuete se zdijo kot duše umrlih iz Hada ali htonska bitja, ki se ciklično vračajo v tostranstvo, in ne kot žive osebe z začetka tretjega tisočletja, ki so zaprte pod skladovnicami banan, da bi prišle na ozemlje Velike Britanije. Posnetek jih beleži kot sence, kar s stališča mejnih policij Evropske unije pravzaprav so. Nahajajo se v prehodnem, liminalnem stanju, razpeti med državo izvora, v katero se ne morejo ali ne želijo vrniti, in ciljno državo, za katero so brez vstopnih vizumov 'ilegalci', ki jih je potrebno najprej izolirati od legalnih potnikov, nato pa – v večini primerov – poskrbeti za njihovo čimprejšnjo odstranitev.«¹

V zborniku so zbrani prispevki študentk in študentov tretjega ter četrtega letnika etnologije in kulturne antropologije, ki so v študijskem letu 2001/2002 obiskovali vaje iz *Antropologije migracij*. Raziskave so bile opravljene v prvi polovici leta 2002, torej približno leto dni po medijskem, številčnem idr. »bumu« prebežnikov oziroma prebežništva. »Pravi čas«, porečejo tisti, ki ne prenesejo prevročih obrokov, in »prepozno«, potarnajo oglaševalski balončki. (Veliko bolj »vroče« je izšlo delo *Prebežniki, kdo ste?*², katerega pa marsikdo zaradi svoje izrazite angažiranosti ne bi prav z lahkoto uvrstil v kategorijo znanstvenih prispevkov.)

Zbornik je vsebinsko razdeljen na štiri dele. Začetno poglavje *Režijska knjiga Evrope* postavlja vsebinsko in terminološko ogrodje preostalim poglavjem. Ta del besedila se tako dotakne ključnih pojmov (azil, azilna politika, begunec, načelo vračanja itd.), se zagriže v temeljne koncepte migracijskih in azilnih politik nekaterih evropskih držav (tako držav evropske Unije kot držav t.i. šengenskega obrobja) in te primerja s slovensko. (Slovenija je v letu med 2001 med šestimi obravnavanimi državami imela s Hrvaško na čelu – ki je bila še brez urejene zakonodaje na tem področju – najnižji odstotek pozitivno rešenih prošelj za azil.) Analiza se seveda osredotoča predvsem na zakonodajo in manj na njeno izvajanje. V vprašanja izvajanja azilne in migracijske politike se zagrižejo naslednja tri poglavja (*Gospodarji Čakanja: raziskava v sektorju za azil*, *Življenjske zgodbe čakajočih: raziskava med prosilci za azil*, *Zadeva – odstranitev: raziskava v centru za tujce*). Tu, kot je razvidno že iz naslovov poglavij, je vključena tako perspektiva prebežnikov

¹ Uršula Lipovec Čebren: O antropoloških zonah: uvodne misli, v: Uršula Lipovec Čebren (ur.), *V zoni prebežništva: antropološke raziskave prebežnikov v Sloveniji*, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, 2002, str. 9.

² Mojca Pajnik, Petra Lesjak-Tušek in Marta Gregorič: *Prebežniki, kdo ste?*, Ljubljana: Mirovni inštitut, 2001.

kot zaposlenih v azilnem domu. Tretji del zbornika sestavljata poglavji *Medijska toča* in *Na drugi strani ceste*, ki razlagata odnos (dela) slovenske javnosti do prebežnikov, to je tiskanih medijev in prebivalcev Šiške. Zadnji del zbornika pa obravnava organiziranost in delovanje nezakonitega prevoznništva v Sloveniji (*Sodobni tihotapci*). Dobro in premišljeno zastavljena struktura zbornika, toda pogledjmo kako je z njegovo vsebino.

Kot je deloma razvidno že iz zgornjega drvenja skozi poglavja zbornika, je veliko dela bilo opravljenega s pomočjo kvalitativnih metod in terenskega raziskovanja. No, da se ne bomo ponovno vračali na začetek. V poglavju *Sodobni tihotapci* najdemo poleg analize sodnih spisov tudi nestrukturirane intervjuje s kriminalisti, policisti in dvema tihotapcema. S pomočjo nekstrukturiranih intervjujev so študentje tudi poskušali dognati, kako prebežnike obravnavajo prebivalci Šiške in predstavnik *Šišenske civilne iniciative*. V poglavju *Gospodarji Čakanja: raziskava v sektorju za azil* so študentje opravili intervjuje z zaposlenimi, poglavje *Življenjske zgodbe čakajočih: raziskava med prosilci za azil* pa nam že v naslovu jasno razkriva metodologijo in obravnavano skupino. Sintezo obeh pogledov prinaša poglavje *Zadeva – odstranitev: raziskava v centru za tujce*, ki sooča mnenje prebežnikov in zaposlenih v azilnem centru (ter analizira razmere v centru).

Obravnava z različnih zornih kotov je pristopna tudi v drugih delih ali poglavjih zbornika. Denimo s podajanjem izkušenj tihotapcev na eni in policistov ter kriminalistov na drugi strani (poglavje *Sodobni tihotapci*), s predstavitvijo različnih pogledov se ukvarja tudi analiza medijske konstrukcije prebežništva, ki obravnava poročanje različnih slovenskih tiskanih medijev. V ta sklop bi lahko uvrstili tudi poglavje *Na drugi strani ceste*, kjer najdemo stališča prebivalcev Šiške in njihovo medijsko reprezentacijo.

Vsekakor branja vredno delo, s kompaktno in skozi celotno besedilo lepo vidno rdečo nitjo, vendar (zato) ne tematsko skopo. »Dokument časa«, ki ne skriva mladostniške zgroženosti ob spoznavanju krivičnega/neenakega sveta in se na trenutke bere kot napet roman Kerouacovih učencev, na trenutke kot pronicljiva analiza migracijske politike, ksenofobije itd. in ne malokrat kot opomin naši nevednosti in ignoranci. Hvalevredno študentsko delo, ob katerem se lahko učimo (in marsikaj naučimo) tudi »starejši prdci«, ki se nas (še vedno) drži ime »raziskovalci«. Učimo? Vzemite knjigo v roke...

Jernej Mlekuž